

CZECH

LANGUAGE

NEWS

**Bulletin
of the International Association
of Teachers of Czech**

**Bulletin
Mezinárodní asociace
učitelů češtiny**

Czech Language News is a newsletter published twice a year by the International Association of Teachers of Czech (IATC). The editorial office is currently at the Department of Slavic Languages and Literatures, Harvard University. The bulletin serves as a forum for research, teaching, information and organization of Czech language instruction, in the broader context of Czech studies. *CzLN*'s mission is to contribute to the promotion of interdisciplinary and international cooperation as well as to integration of theoretical and applied aspects of language study. *CzLN* is an open exchange of information and ideas and the editorial board welcome ideas and submissions for inclusion in the next issue.

Editor: Veronika Tuckerová (Harvard University)

Assistant Editors: Lída Cope (East Carolina University), Susan Kresin (University of California, Los Angeles), Kateřina Šichová (Universität Regensburg)

Member News: David Cooper (University of Illinois, Urbana-Champaign)

Please send your news to dlcoop@illinois.edu

Cover & Typography: Stará škola (staraskola.net)

Editorial Board: Neil Bermel (Sheffield University), David Cooper (University of Illinois, Urbana-Champaign), Craig Cravens (Indiana University), David Danaher (University of Wisconsin-Madison), Christopher Harwood (Columbia University), Laura Janda (University of Tromsø), Jindřich Toman (University of Michigan)

More about the International Association of Teachers of Czech and previous issues of *CzLN* can be found at <https://czechlanguageassociation.tumblr.com/>

Contact: vtuckerova@fas.harvard.edu

ISSN 1085-2950

Message from the president / Úvodem / 5

ARTICLES, SKETCHES / ČLÁNKY, ČRTY

K percepci uživatelských poznámek
v Akademickém slovníku současné češtiny / 7
(Martin Šemelík / Barbora Procházková)

INTERVIEW / ROZHOVOR

Lída Cope on Svatava Pírková Jakobson / 17
(Věra Dvořák)

HOW I TEACH / JAK UČÍM

Výuka češtiny na zahraničních univerzitách / 27
(Hana Svobodová / Simona Koryčánková)

RECENZE A ZPRÁVY O PUBLIKACÍCH

Homoláč, Jiří / Mareš, Petr / Hoffmannová, Jana / Jílková, Lucie /
Kopecký, Jakub / Mrázková, Kamila (2022): *Míšení žánrů, stylů
a diskurzů v internetové komunikaci* / 35
(Kateřina Šichová)

Zasina, Adrian Jan (2023): *Korpusová cvičebnice pro studenty češtiny
jako cizího jazyka* / 39
(Svatava Škodová)

Varia / 41

Member News / 45

The current issue of Czech Language News brings us three main articles focused on lexicography, language teaching and a chapter in the history of heritage-language Czech in the United States. We hope you find food for thought in this varied collection.

Many of us will be acquainted with the mammoth *Akademický slovník spisovné češtiny*, which has been under preparation for many years now at the Ústav pro jazyk český AV ČR. Its materials started to appear a few years ago online (currently accessible at slovníkcestiny.cz) and have now reached the letter CH. Martin Šemelík and Barbora Procházková give a view into some of the work done to refine and hone the entries, by examining six case studies from the letters A–F that went out to a public questionnaire.

Hana Svobodová and Simona Koryčánková bring us a report on a round-table held at Masaryk University about the teaching of Czech abroad – namely, at universities in Brussels, Seoul, France, Ljubljana, Riga, Regensburg and Delhi, incorporating material from Milan Hrdlička, Marcela Poučová, Petra Stankovska, Nadežda Kopoloveca, Kateřina Šichová and Veronika Resslerová. This reportage gives a good indication of the varied issues and concerns faced by students and teachers in those disparate places.

In the final article, Věra Dvořák returns to her interviews with Lída Cope and explores the little-known story of Svatava Pírková Jakobson. Those of us educated in the structuralist tradition will know of her personal claim to fame as Roman Jakobson's second wife, but Dvořák and Cope's fascinating interview sheds light on her activities as a scholar, ethnographer, community organizer and preserver of Czech heritage traditions in the United States.

The issue is rounded out as usual by book reviews and news from the profession – and if you have something you would like to share with us, please do get in touch!

K percepci uživatelských poznámek v Akademickém slovníku současné češtiny¹

Martin Šemelík / Barbora Procházková

1. Úvodem

Studie tematizuje uživatelské poznámky v *Akademickém slovníku současné češtiny* (ASSČ) z pohledu jeho potenciálních uživatelů. Shrnuje výsledky dotazníku, jehož pomocí bylo testováno, jak respondenti těmto poznámkám rozumí, přičemž autoři v návaznosti na výsledky dotazníkového šetření dospívají k návrhům na úpravu vybraných poznámek v ASSČ.

2. ASSČ a uživatelské poznámky

ASSČ lze charakterizovat jako online abecední všeobecný výkladový slovník, jehož primárním cílovým uživatelem je středoškolsky vzdělaný rodilý mluvčí češtiny. Základní slovníkovou funkcí ASSČ je funkce textová, a to jak dekodovací (uživatel recipuje text a ve slovníku hledá význam nějaké neznámé lexikální jednotky), tak kódovací (uživatel produkuje text a ujišťuje se, zda dané slovo opravdu znamená to, co chce vyjádřit).²

Uživatelská poznámka je graficky zvýrazněný oddíl heslové statě se specifickými údaji k různým aspektům užití lexikálních jednotek (podobně i Hartmann/James 1998: 150). Hlavní funkcí uživatelských poznámek je zpravidla indikace toho, jak se jazyk spíš neužívá, tj. jedná se často o vymezení úzu *ex negativo* (Durkin 2015: 37). Z didaktické perspektivy jde o profylaktický prostředek proti eventuálním jazykovým pochybením (stylistickým, sémantickým nepřesnostem ap.). Poznámky tak přispívají k uživatelské vstřícnosti slovníku (Hausmann/Wiegand 1989: 342), nepřekvapí proto, že je nejčastěji najdeme ve slovnících studijních (Atkins/Rundell 2008: 233). Z perspektivy dichotomie kódování/dekódování jsou poznámky častěji součástí kódovacích slovníků (srov. Durkin 2015: 37).³

Poznámka je v ASSČ umístěna na konci hesla (viz např. respirátor), zřídka u příslušných významů polysémních hesel (viz např. falanga). V ASSČ se jedná o fakultativní oddíl heslové stati. Užívá se zejména v případě, že vznikne potřeba explicitně okomentovat nějaký jazykový jev. Bývají zde uváděny: (a) specifické relevantní informace, které se nehodí zapsat jinam (působilo by to neústrojně nebo by došlo k přetížení dané heslové zóny – výkladu, exemplifikace aj.); (b) informace o shodně (z hlediska paradigmaticky) tvořených výrazech (deklinační typy, variantní podoby ap.); (c) informace encyklopedického charakteru k etymologii u vybraných typů hesel. Tematicky se poznámky zpravidla vztahují k výslovnosti, pravopisu, variantnosti, gramatice, slovtvorbě, stylistice, sémantice a etymologii. Poznámka je formulována deskriptivně⁴, nepoužívají se obraty jako *lze doporučit, je chybný/nepřipustný/nenáležitý, dáváme přednost* ap. (ty lze užít pouze s odkazem na Internetovou jazykovou příručku a pravopisnou kodifikaci, tj. *IJP dává přednost/doporučuje...*). Autoři slovníku se vyhýbají formulacím v 1. os. pl. (tj. *nikoli můžeme najít, používáme* ap.)⁵, místo toho se užívají konstrukce typu *je doložen, používá se, vyskytuje se* aj. Poznámka má být ztvárněna obsahově co nejpřesněji, zároveň by ale neměla být příliš dlouhá. Podoba poznámky má harmonizovat s potřebami a schopnostmi zamýšlených uživatelů slovníku.

3. Dotazník a data

Cílem dotazníku, jenž je k dispozici online, bylo zjistit, jak potenciální uživatelé ASSČ rozumí vybraným poznámkám v heslech slovníku.

Ze slovníkové databáze byl vyfiltrován seznam hesel obsahujících uživatelskou poznámku. Následně jsme na základě introspekce vybrali ty poznámky, o nichž jsme se domnívali, že jejich percepce může středoškolsky vzdělaným uživatelům činit problémy (*číslovka, dorazit, fatva, arzenid, e-learning* a *bůh/Bůh*). V této souvislosti jsme stanovili jednu hlavní a šest vedlejších hypotéz:

- 1: Některé uživatelské poznámky v ASSČ jsou ztvárněny v rozporu s koncepcí v tom smyslu, že nejsou zformulovány obsahově co nejpřesněji, resp. v souladu s potřebami a schopnostmi potenciálních uživatelů slovníku.
 - 1a: Formulace poznámky v hesle *číslovka* umožňuje nezamýšlenou interpretaci, že užití slova *číslovka* ve významu ‚číslo, číslice‘ je chyba.

- 1b: Potenciální uživatelé neumí usouvztažnit koncept noremnosti s (ne) možností/nutností užití určitých forem v poznámce hesla *dorazit*.
- 1c: Potenciální uživatelé nerozumí významu slova *diskurz* v poznámce hesla *fatva*.
- 1d: Potenciální uživatelé nerozumí významu spojení *náležitá, ale stylově příznaková varianta* v poznámce hesla *arzenid*.
- 1e: Potenciální uživatelé nerozumí významu spojení *ze systémových důvodů* v poznámce hesla *e-learning*.
- 1f: Potenciální uživatelé nerozumí významu spojení *sémantická vyprázdňenost* v poznámce hesla *bůh/Bůh*.

V dalším kroku byl sestaven dotazník s otázkami s cílem ověřit tyto hypotézy. Některé otázky byly koncipovány jako uzavřené (*číslovka, dorazit, fatva* – výběr z možností), jiné jako otevřené (*arzenid, e-learning, bůh/Bůh* – volná odpověď). Tato jádrová část dotazníku byla doplněna o otázky týkající se uživatelských poznámek obecně, údajů o respondentech a o pole pro zpětnou vazbu k dotazníku, poznámkám, resp. ASSČ samotnému. Dotazník byl umístěn na facebookové stránky Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., též jsme jej distribuovali v našem sociálním okruhu.

V období od 7. 7. do 11. 10. 2023 dotazník prostřednictvím aplikace Formuláře Google vyplnilo 57 respondentů. 32 z nich (56 %) uvedlo jako nejvyšší ukončené vzdělání vysokoškolské, 9 (16 %) středoškolské a 16 (28 %) základní. 56 respondentů (98 %) uvedlo, že jsou rodilí mluvčí češtiny. Z odpovědí 23 respondentů (40 %) lze vyvodit, že jejich oborem činnosti je obor (široce) jazykovědný. Více než polovina respondentů (33, tj. 58 %) jsou studenti. Nejpočetněji zastoupenými věkovými skupinami byli respondenti ve věku 0–19 let (16, tj. 28 %), 20–25 let (15, tj. 26 %) a 31–45 let (11, tj. 19 %); ostatní věkové skupiny byly zastoupeny pěti a méně respondenty (dohromady 27 %).

Z hlediska testovaných hypotéz lze konstatovat následující:

- 1a: Z 57 respondentů se jich 24 (tj. 42 %) domnívá, že z poznámky v hesle *číslovka* vyplývá, že užití tohoto slova ve významu ‚číslo, číslice‘ je chyba.
- 1b: Naprostá většina respondentů (55, tj. 96 %) byla schopna správně vybrat mezi nabízenými možnostmi tu, která odpovídá výroku o tvarech *doraž, doražte* v poznámce hesla *dorazit* (tj. výrok „Tyto tvary je možné používat.“).

- 1c: Z nabízených tří možností byla většina respondentů (43, tj. 75 %) schopna identifikovat tu správnou (význam slova *diskurz* jakožto ‚soubor tvrzení, názorů, jazykových projevů ap. typických pro určitou tematickou oblast‘ v hesle *fatva*).
- 1d: Správný význam spojení *náležitá, ale stylově příznaková varianta* v hesle *arzenid* určilo 58 % respondentů (33).
- 1e: Správný význam spojení *ze systémových důvodů* v hesle *e-learning* určilo jen 35 % respondentů (20).
- 1f: Správně určilo význam spojení *sémantická vyprázdněnost* v hesle *bůh/Bůh* 53 % respondentů (30).

Z odpovědí dále vyplynulo, že druh informací, které poznámky obsahují, nepovažuje za přínosný pouze 12 % respondentů (7 negativních odpovědí). Většina respondentů (43, tj. 75 %) by uvítala, kdyby slovník obsahoval větší množství poznámek.

4. Diskuse a implementace

- 1a: Autoři slovníku nezamýšleli sdělit, že užití slova *číslovka* ve významu ‚číslo, číslice‘ je chyba.⁶ 42 % uživatelských odpovědí v rozporu se zamýšleným sdělením je vysoké číslo, přihlédneme-li ke skutečnosti, že poznámky mají být formulovány jednoznačně a srozumitelně. Hypotézu považujeme za prokázanou.
- 1b: Hypotézu nepovažujeme za prokázanou.
- 1c: Potenciální uživatelé slovníku význam slova *diskurz* chápou většinou správně, byť se nedá říct, že je srozumitelné úplně každému. Hypotézu nepovažujeme za prokázanou.
- 1d: Stejně jako v případě hypotézy 1a se jedná spíš o vysoké číslo, uvážme-li nároky, které jsou na uživatelské poznámky kladeny (všeobecná srozumitelnost). Hypotézu považujeme za prokázanou.
- 1e: Ukazuje se, že výše zmíněné spojení je většině uživatelů nesrozumitelné.⁷ Hypotézu považujeme za prokázanou.
- 1f: Naše subjektivní očekávání byla horší, přesto, domníváme se, platí totéž co v případě 1a, 1d a 1e. Podíl správných odpovědí by měl být vyšší, pokud by uživatelská poznámka byla zformulována přiléhavě. Hypotézu považujeme za prokázanou.

- 1: Na základě skutečností uvedených v bodech 1a–1f považujeme hypotézu za většinově spíše prokázanou.

Získaná data a jejich vyhodnocení s sebou nesou omezení: Nebyl vyhodnocen statisticky relevantní vzorek uživatelů ASSČ. Mnozí z respondentů ASSČ ani nepoužívají (viz dotazníková otázka „Používáte slovníky? Které?“).⁸ Někteří uvedli, že mají lingvistické vzdělání; není přitom vyloučené, že profesionální lingvisté se slovníky zacházejí jinak než nelingvisté. Získaná data pocházejí od relativně velkého množství respondentů s jiným než středoškolským vzděláním, na které ASSČ primárně cílí. Způsob realizace dotazníkového šetření neumožnil ověřit pravdivost informací, které respondenti o sobě uvedli. Volné odpovědi v sobě nesou nevýhodu neostrých hranic mezi odpověďmi správnými a chybnými. Jako správné jsme počítali i odpovědi s nejrůznějšími nepřesnostmi. Je možné, že jiní redaktoři ASSČ by odpovědi vyhodnotili jinak. Dále se nabízí otázka, zda by dotazníkové položky, které testovaly hypotézy 1b a 1c, vygenerovaly jiné výsledky (odpovědi s vyšším podílem chyb), pokud by šlo o otázky otevřené. Taktéž je potřeba brát vážně eventuální námitku, že existují přesnější způsoby výzkumu užívání slovníků (uživatelské protokoly, log-file a think-aloud protokoly či eye-tracking aj.⁹) než klasické dotazníky.

Přesto se domníváme, že i takto elementární výzkum může nabídnout cenné impulsy, zvláště v situaci, kdy jde spíše o ověření hypotéz než o objevení zcela nových skutečností a kdy tlak na co nejrychlejší finalizaci co největšího množství hesel neumožňuje realizaci sofistikovanějšího, ale (časově, personálně, finančně) náročnějšího šetření. Význam našich dat tak nepřeceňujeme. Z hlediska redakční praxe výsledky dotazníku chápeme jako podpůrný argument pro úpravy poznámek, které subjektivně vnímáme jako problematické.

Poznámky byly po vyhodnocení dotazníku upraveny následujícím způsobem:¹⁰

(a) **číslovka**

- původně: „Druhý význam, tj. ‚číslo, číslice‘, je v současnosti natolik rozšířený, že jej nelze do slovníku nezařadit, přestože vznikl chybným užitím slova.“
- aktuálně: o
- komentář: Poznámka byla smazána. Rozdíly v užití prvního a druhého významu dostatečně pokrývá stylistický kvalifikátor *kolokviální*.

(b) *dorazit*

- původně: „Tvary rozkazovacího způsobu *doraž*, *doražte* dříve nebyly v jazykových příručkách uváděny. Podle Internetové jazykové příručky jsou tyto tvary v současnosti **přijímány jako noremní.**“
- aktuálně: „Tvary rozkazovacího způsobu *doraž*, *doražte* dříve nebyly v jazykových příručkách uváděny. Podle Internetové jazykové příručky tyto tvary v současnosti **patří do spisovné normy.**“
- komentář: Přestože výsledky šetření neprokázaly, že by respondenti měli se zněním poznámky problémy, rozhodli jsme se ji zformulovat explicitněji, a to odkazem na zažitý koncept spisovnosti/nespisovnosti.

(c) *fatva*

- původně: „Užití slova ve významu ‚rozsudek smrti, klatba‘ je sice **v českém i západním úzu** běžné, **v odborném religionistickém diskurzu** je však považováno za nesprávné.“
- aktuálně: „Užití slova ve významu ‚rozsudek smrti, klatba‘ je sice **v úzu** běžné, **v odborných religionistických textech** je však považováno za nesprávné.“
- komentář: Ačkoli nebylo prokázáno, že by respondenti slovu *diskurz* nerozuměli, byla poznámka přeformulována a slovo nahrazeno obvyklejším výrazem *text*. Též byla vypuštěna část *českém i západním*; původní specifikace je zbytná, neboť ASSČ pokrývá význam lexikálních jednotek *v češtině*.

(d) *arsenid*

- původně: „Používá se také pravopisná podoba *arsenid*, která je podle obecného výkladu v Internetové jazykové příručce též **považována za náležitou, ale stylově příznakovou variantu. V odborných textech** může být tato varianta považována za základní.“
- aktuálně: „**V odborných chemických textech může převládat pravopisná podoba *arsenid*, která je v tomto užití rovněž považována za náležitou.**“
- komentář: Poznámka byla přeformulována. Spojení *náležitá, ale stylově příznaková varianta* bylo odstraněno. Bylo upřesněno, že varianta *arsenid* je typická nikoli pro kterékoli odborné texty, ale pro texty z oboru chemie.

(e) *e-learning*

- původně: „Méně často se vyskytuje také pravopisná podoba *elearning*. Její užití je částí uživatelů češtiny považováno za přijatelné. Internetová jazyková příručka **ze systémových důvodů** uvádí a doporučuje pouze podobu *e-learning*.“
- aktuálně: „Méně často se vyskytuje také pravopisná podoba *elearning*. Její užití je částí uživatelů češtiny považováno za přijatelné. Internetová jazyková příručka uvádí a doporučuje pouze podobu *e-learning*, **aby bylo zachováno jednotné psaní podobně utvořených slov (*e-cigareta, e-mail ap.*)**.“
- komentář: Hůře srozumitelné spojení *ze systémových důvodů* bylo nahrazeno explicitnější formulací včetně doplnění analogických příkladů.

(f) *bůh/Bůh*

- původně: „Ve významu 1 se píše zpravidla velké písmeno. V příkladech uvedených u tohoto významu uvádíme pořadí pravopisných podob „velké, malé“ písmeno (*Bůh, bůh*) s ohledem na jazykovou praxi u jednotlivých slovních spojení. Podle stejného principu uvádíme pořadí „velké / malé“ písmeno (*Bůh / bůh*) také v záhlaví uvedených frazémů. V citoslovečných výrazech uvádíme **z důvodu sémantické vyprázdňenosti** pouze malé písmeno.“
- aktuálně: „Ve významu 1 se píše zpravidla velké písmeno. V příkladech uvedených u tohoto významu uvádíme pořadí pravopisných podob „velké, malé“ písmeno (*Bůh, bůh*) s ohledem na jazykovou praxi u jednotlivých slovních spojení. Podle stejného principu uvádíme pořadí „velké / malé“ písmeno (*Bůh / bůh*) také v záhlaví uvedených frazémů. V citoslovečných výrazech uvádíme pouze malé písmeno, **protože v nich slovo *bůh* již neodráží svůj původní význam**.“
- komentář: Málo srozumitelné spojení *z důvodu sémantické vyprázdňenosti* bylo nahrazeno explicitnější formulací.

5. Závěrem

Uživatelské poznámky jsou integrální součástí ASSČ a jako takové představují předmět kontinuálních koncepčních rozvah. Potvrzuje se, že i tyto

aspekty lexikografického procesu je vhodné, ne-li nutné, opřít o uživatelskou perspektivu, a to tím spíše, že potenciální uživatelé přítomnost poznámek ve slovníku kvitují s povděkem. Domníváme se, že i zcela elementární dotazník může – jsme-li si vědomi jeho omezení – částečně osvětlit, jak potenciální uživatelé poznámky vnímají, zda jim rozumí, jak se slovníkem zacházejí, popř. i jak se ke slovníku obecně vztahují. Podrobnější výzkumy na základě modernějších a sofistikovanějších nástrojů analýzy uživatelského chování nechtě jsou desideratem do budoucna.

Literatura

- Atkins, B. T. Sue/Rundell, Michael (2008): *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Bergenholtz, Henning (2003): User-oriented Understanding of Descriptive, Proscriptive and Prescriptive Lexicography. — In: *Lexikos* 13, s. 65–80.
- Durkin, Philip (ed.) (2015): *The Oxford Handbook of Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Hartmann, R. K. Reinhard/James, Gregory (1998): *Dictionary of Lexicography*. London/New York: Routledge.
- Hausmann, Franz Josef/Wiegand, Herbert Ernst (1989): Component Parts and Structures of General Monolingual Dictionaries: A Survey. — In: Hausmann, Franz Josef et al. (eds.): *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. Berlin/New York: de Gruyter, s. 328–360.
- Kochová, Pavla/Opavská, Zdeňka (eds.) (2016): *Kapitoly z koncepce Akademického slovníku současné češtiny*. Praha: ÚJČ AV ČR.
- Lemnitzer, Lothar (2001): Das Internet als Medium für die Wörterbuchbenutzungsforschung. — In: Lemberg, Ingrid/Schröder, Bernhard/Storrer, Angelika (Hg.): *Chancen und Perspektiven computergestützter Lexikographie. Hypertext, Internet und SGML/XML für die Produktion und Publikation digitaler Wörterbücher*. Tübingen: Max Niemeyer, s. 247–254.
- Šemelík, Martin/Škrabal, Michal (2019): Poznámky k poznámkám. Usage notes v českém lexikografickém prostředí. — In: *Naše řeč* 1–2/102, s. 25–35.
- Šemelík, Martin/Lišková, Michaela/Křivan, Jan (2023): K modifikované koncepci „Akademického slovníku současné češtiny“. — In: *Bohemistika* 2/XXIII, s. 275–296.
- Tarp, Sven (2013): Lexicographic Functions. — In: Gouws, Rufus H. et al. (eds.): *Dictionaries. An International Encyclopedia of Lexicography: Supplementary Volume:*

Recent Developments with Special Focus on Computational Lexicography (HSK Bd. 5.4). New York: de Gruyter, s. 460–468.

Thumb, Jenny (2004): *Dictionary Look-up Strategies and the Bilingualised Learner's Dictionary. A Think-aloud Study*. Tübingen: de Gruyter.

Tono, Yukio (2011): Application of Eye-Tracking in Efl Learners' Dictionary Look-Up Process Research. — In: *International Journal of Lexicography* 1/24, s. 124–153.

Poznámky

- 1/ Publikace vznikla s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092. Práce používá data, která poskytuje výzkumná infrastruktura LINDAT/CLARIAH-CZ (<https://lindat.cz>) podporovaná Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (projekt č. LM2023062).
- 2/ Ke koncepci slovníku Kochová/Opavská (2016) a Šemelík/Lišková/Křivan (2023), ke slovníkovým funkcím Tarp (2013).
- 3/ K uživatelským poznámkám Hausmann/Wiegand (1989), Šemelík/Škrabal (2019).
- 4/ Ke konceptům deskripce, proskripce a preskripce Bergenholtz (2003).
- 5/ Důvodem je mnohoznačnost podmětu *my* („mluvčí češtiny“ vs. „jazykovědci“ vs. „autoři slovníku“ vs. „pracovníci Ústavu pro jazyk český AV ČR“).
- 6/ Autoři studie byli spolu s Michaelou Liškovou hlavními redaktory hesel s náslovím c- a č-.
- 7/ Za zmínku stojí vysoký počet chybných odpovědí typu „aby se to lépe zapsalo do systému databáze slovníku“.
- 8/ Proto hovoříme o uživatelských *potenciálních*.
- 9/ Srov. Lemnitzer (2001), Thumb (2004), Tono (2011).
- 10/ Za komentáře k navrženým úpravám poznámek děkujeme hlavním redaktorům ASSČ Janě Bílkové, Anně Christou, Janu Křivanovi, Micheale Liškové a Jiřímu Rejzkovi (v abecedním pořadí).

Martin Šemelík pracuje v Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., kde se podílí na přípravě *Akademického slovníku současné češtiny*. Ve svých publikacích a přednáškách se zaměřuje především na lexikologii, lexikografii, slovtvorbu a frazeologii. semelik@ujc.cas.cz

Barbora Procházková pracuje v Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., kde se v rámci hlavní redakce podílí na přípravě *Akademického slovníku současné češtiny*. Ve svých publikacích a popularizačních článcích se věnuje zejména nové slovní zásobě češtiny a odborné terminologii. bprochazkova@ujc.cas.cz

Lída Cope on Svatava Pírková Jakobson

Věra Dvořák

In the previous issue of CzLN (Fall 2023), we published an interview with Dr. Lída Cope about her professional journey and how she became an expert on Czech spoken in historically Czech communities in Texas. It turned out that it is impossible to talk about Texas Czech without repeatedly mentioning another influential woman who devoted her career to studying Czechs and Slovaks in the United States, Svatava Pírková Jakobson. What follows is a portion of the original interview, conceived as a medallion of this unique researcher and Czech language enthusiast, who is often unjustly overlooked in the shadow of her much more famous husband.

Lída, when did you first hear the name Svatava Pírková Jakobson? Was it when you started your dissertation research on the topic of Texas Czech? When I started my Czech language fieldwork in 1997, I was contacted by Roger Kolar, an architect who was a member of an association of Czech Ex-students of Texas (CESAT) and a former student of Svatava Jakobson. At that time, I knew nothing about her. Mr. Kolar had just deposited several boxes of Jakobson's materials at the Briscoe Center for American History at the University of Texas at Austin and wanted to know if I could start my fieldwork by transcribing and annotating some of her recordings of Czech spoken in Texas in the 1970s and 1980s. The plan was for me to collaborate on it with a Briscoe archivist, John Wheat.

That year, I was lucky enough to visit Svatava Jakobson, then residing in a retirement home in the nearby city of Taylor. She passed away three years later.

Svatava was a great spirit and organizer, but sadly, she did not publish much. She gathered lots of recordings and other materials, most of them sitting in boxes salvaged from her home and stored by her former students

and friends, waiting for someone to process them. We had to gradually figure out where all the tapes were and consolidate the collection. One of her former students had dozens of crates full of magnetic tapes and other materials stacked up in her garage since her teacher's death in 2000!

My task at Briscoe was to listen to as many recordings as possible, try to identify the content, and put together a synopsis for each. Of course, I went down the rabbit hole, fascinated by the language they captured so well and thinking I must write more detailed notes. It was not possible for a single person to analyze all of it. In the end, I reviewed 97 hour-long tapes in 1997 and 92 more when I returned to Briscoe in 2012.

This work made me think how great it would be to compare the speech from her recordings to current speakers and to retrace her steps in Texas. It sowed the seed which grew into the Texas Czech Legacy Project many years later. That's why I dedicated the project to her.

Before we talk more about your carrying on Svatava's legacy, let's take a few steps back in history. Can you tell us how Svatava Pirková Jakobson got to the United States?

In 1934, Svatava finished her doctorate in the Department of Sociology, Ethnography and Musical Science at Charles University in Prague with a dissertation on the origin and function of folk song.¹ In 1935, she married Roman Jakobson. She was twenty seven, while he was twelve years her senior. Roman fled from Bolshevik Russia to Czechoslovakia in 1920. He was a prominent member of the Czech intellectual scene and one of the founders of the Prague Linguistic Circle. In 1939, it became clear they must leave the country because Roman was of Jewish descent. Svatava led the effort to get them out of the Nazi-occupied Czechoslovakia.

They had an adventurous escape through Denmark to Norway, where their train was bombed, and they had to hide in the mountains. With the help of locals, they got to Sweden, but the police took them for thieves, and they spent several months persuading them they were refugees. When they were finally allowed to go to Stockholm in May 1940, Svatava managed to get a hold of the American ambassador and obtain a US visa. In 1941, Sweden was threatened by German occupation, so they left in a hurry on a cargo ship to New York. Roman quickly became a professor at Columbia University and Svatava was offered a lectureship there, teaching what the

university catalog called the “Czechoslovak language.” In 1949, the couple relocated to Harvard. Between 1949 and 1967, Svatava continued to teach Czech, Czechoslovak literature, and Slavic folklore there.

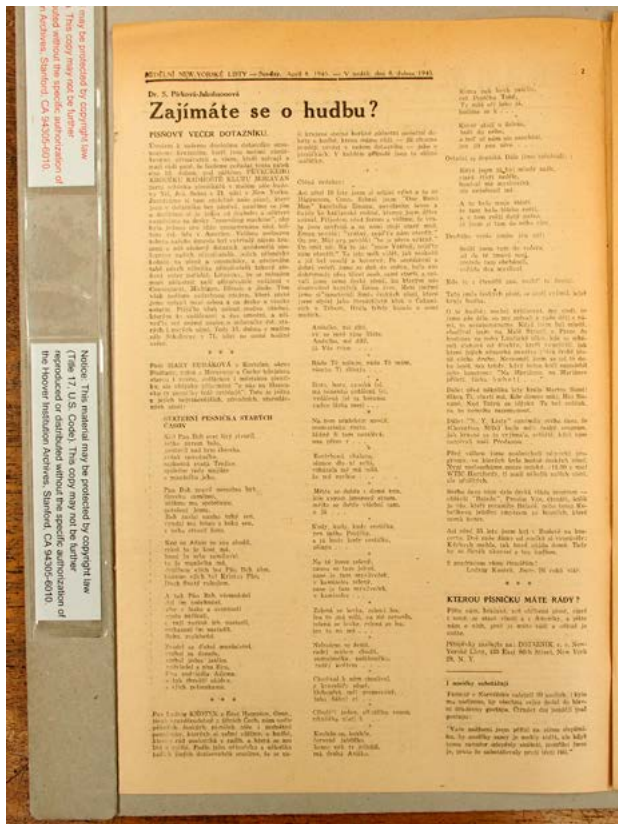
Most people know Roman Jakobson for his work on structuralism in linguistics and literary theory. What were Svatava’s favorite research topics?

Since Svatava was a musicologist, ethnographer and folklorist, she was interested in how Czechs and Slovaks in the United States maintained their traditions and folklore. She specialized in folk music and collaborated with the famous American ethnomusicologist Alan Lomax. (They co-produced *Freedom Songs of the United Nations* in 1943.²) After her arrival to the US, Svatava spent a lot of time recording people in the Czech Village on the Upper East Side.

During the Second World War, Svatava started a column “Zajímáte se o hudbu?” published in *Nedělní new-yorské listy*. She invited the readers to send the lyrics of their favorite Czechoslovak songs to the newspaper and share with others how they connect with each song and why that connection is important for them. The column, also referred to as *Dotazník*, was published between 1944 and 1945. She had many regular contributors, especially from the American East Coast and from Canada. For example, one of her contributors called herself “Valaška from Canada,” and another one “moravsko-longislandská prababička.”

Svatava turned out to be very skilled at moderating the readers’ exchanges in the column, which operated almost like a social media platform of the time. People exchanged opinions, argued about lyrics, created connections through correspondence and meetings. They sent her whole family songbooks. One of her regular contributors was Anna Sečeny from Skalica in Slovakia.³ She was a community folklorist, thinking in songs and riddles. She passed them on to Svatava, sometimes daily, and Svatava started writing a book about her. It was supposed to be a collaborative project. Unfortunately, after Anna suddenly died, Svatava never finished it.

In 1945, Svatava started to organize “schůzky písničkářů”, meetings of the regular column contributors, at the Sokol Hall on the Upper East Side (the hall still stands today). She recorded many of their favorite songs there. I found out from her correspondence that some of these connections lasted way beyond the life of *Dotazník*.

Nedělní new-yorské listy from Sunday, April 8, 1945, with Svatava's column titled "Are you interested in music?"

Svatava's interest in comparative Slavic folklore led up to her involvement in the 1976 Bicentennial Festival of American Folklife (celebrating two hundred years from the War of Independence). She was hired by the Smithsonian to organize performances by Slavic artists for the festival. And since she already lived in Texas, she was able to bring in Vrazel's Polka Band, a traditional Texas Czech polka band from Cameron.

How did Svatava get from New York City to Texas?

Svatava ended up in Texas in 1967, soon after her amicable divorce from Roman Jakobson, when she was offered the position of a lecturer in Czech language and literature in the Slavic department at UT Austin. She took the post of the Chair of Czech Studies, which was endowed in 1915 by

Svatava P. Jakobson in her element (middle). Thadious Polasek right behind her.

Texas Czechs through a huge fundraiser organized by Czech Educational Foundations of Texas (CEFT). She taught the Czech language, literature, and Slavic folklore. She also led a study abroad program in Prague until her retirement in 1978. In 1983, she organized a two-week tour of friends and former students there, and in 1993, she visited one last time. Her archives include a lot of materials documenting these activities.

Can you tell us about her life outside of the university campus?

Svatava, or Svata, as they liked to call her, lived in a stone cottage in Austin and her home was frequented by students and intellectuals from all over the world. She loved hosting social gatherings. Her former students remember particularly fondly her legendary Christmas parties. She must have kept every thank you note she ever got! After she died, Roger Kolar helped recreate Svata's living room in the basement room of the SPJST Library, Archives and Museum in Temple, using the furnishings and décor from the cottage reflecting her personality. It serves as a reading room and it's open to visitors.

Svatava's stone cottage in Austin, TX. Photo Courtesy of Roger Kolar.

When you were going through the materials recorded by Svatava, was there anything particular that caught your interest?

In 1984, Svatava led a team producing a documentary in the Texas towns of Moravia and Velehrad. The film reels are in remarkably good condition, but we have not yet located the soundtrack. It may have been lost because it was recorded separately. (The sound crew member, Goran Milutinović, died in a car accident in 1986.) The effort got a big boost when I found a complete film script. We are hoping to restore the documentary regardless because the images are so precious. It has a tremendous historic value. I showed it to my friend from Moravia, TX, and she immediately began identifying all the people in it.

In the film, you can see one of Svatava's UT students from Moravia, TX, Thadious Polasek. The original plan was to center the documentary around his life in Moravia. He is now working as a librarian in nearby Schulenburg and teaching Czech online to students and community members in Texas. I recently teamed up with him, Retta Chandler of TCHCC, and Brian Vanicek of SPJST, the Czech Honorary Consul of Texas, to see what could be done

about the documentary to make it presentable to the public. It has taken a while, but we're finally at the point of getting complete digitized recordings from the Briscoe Center's archivists. The Texas Czech Heritage and Cultural Center in La Grange provided the funds and Hans Boas of the Texas German Dialect Project was, as always, a big help getting the process started. I hope this will be another collaborative project with my Texas Czech friends and colleagues. A lot still needs to be done for us to be able to share this authentic piece of history with everyone.

How would you describe Svatava's fieldwork methodology? What is the main difference between the Czech language as it sounded in Svatava's audiotapes from 1970s and 1980s and Czech as you found it in Texas at the turn of the century during your own fieldwork?

Along with her deep interest in folk music, particularly Slavic folk music, Svatava liked to learn about ordinary people's lives, their traditions and legends, proverbs and sayings. She quizzed her interviewees about the history of the old home country and told them stories herself. She visited musicians, local craftsmen, seamstresses, embroidery experts, priests and local historians. She sang with couples, groups of friends and local singing groups. She was very sensitive about the differences between her (Bohemian) and her interviewees' (typically Eastern Moravian) dialects.

The main difference between Czech speech in Texas during her time and during my time is, of course, in the overall fluency and cultural knowledge.

Structurally, there were very few borrowings and hardly any code-switches back then. Svatava did not lead interviews with scripted questions and let the conversation flow freely. She was very good at guiding her interviewees to expand on the bits of cultural knowledge they mentioned. For example, one interview with Mr. and Mrs. Konvicka from Moravia, TX in 1981 covered a great grandfather's retelling of the Czech fairytale *Tři zlaté vlasy děda Vševěda*; farm business from raising geese to rabbits and pigeons; favorite family meals; a discussion of sayings such as "člověk mini, život měni"⁴ or "kdo na keho vrčí, teho mu panbuh strčí"⁵; their wedding; their children and grandchildren, ... and of course, Czech folk songs (the Konvickas were avid singers). When Jakobson asks Mrs. Konvicka about her first name, she recalls that her father would always tease her with, "Barboro, vstaj skoro, peč koláče pro kopáče a zelniky pro dělniky."⁶

Inside Svatava's cottage in Austin, TX. Photo courtesy of Roger Kolar.

Where are Svatava's audio recordings located now and what do you envision for them in the future?

Most of the archive is in the Briscoe Center for American History in Austin. The boxes discovered later are split between the Texas Czech Heritage and Cultural Center in La Grange, the SPJST Museum, Library, and Archives in Temple, and the Briscoe Center. (TCHCC is the best location for me to continue working through the boxes, but the plan is to consolidate the entire archive in these three locations.)

It's unbelievable how many recordings Svatava gathered. It would take several lifetimes to go through them all. I hope to transcribe at least a sample of her recordings to include them in the digital archive of the Texas Czech Legacy Project. But I'll need some help. In the immediate future, I would like to focus on curating the documentary and preparing a full-length article, which Jakobson's lifework deserves. Doing more will take collaborators from amongst Czech linguists, literary scholars, folklorists, musicologists, and historians.

Let me also say that there have already been many people who have lent a helping hand, and I want to thank them all. I'd like to thank especially my friend Janis Hrcir of Moravia, TX, a TCHCC volunteer and skilled genealogist, for opening her home to me during my annual trips to Texas and for many fruitful discussions about the documents and recordings in Svatava's archive. Her hospitality and genuine interest in this work have made many of the discoveries in the archive possible.

Poznámky

- 1/ Pírková, Svatava (1934). Sociologicko-estetická studie o dnešní funkci lidové písně na moravsko-slovenském pomezí. [A sociological and esthetic study of today's function of the folk song in the Moravian-Slovak borderlands.] Ms., Charles University, Faculty of Arts, 1934.
- 2/ Lomax, Alan, & Jakobson, Svatava (Pírková) (1943). *Freedom Songs of the United Nations*. Typescript. Washington, DC: Office of War Information, United Nations Information Office. (Computer file.)
- 3/ See Pírková-Jakobson, Svatava (1957). "Moje meno je Anna Sečený." Venkovské obrazy newyorského života. ["My name is Anna Seceny." Country-life pictures of New York life.] In Matějka, L. (ed.), *Kulturní sborník ROK*, pp. 137–156. New York: Moravian Library.
- 4/ "One proposes, life disposes."
- 5/ "What goes around, comes around"; lit. "The one you growl at will be pushed by God your way."
- 6/ "Barbora, get up early, bake kolaches for the diggers and cabbage rolls for the workers."

Věra Dvořák, Ph.D. is a linguist, language AI specialist and language teacher. Her research revolves around Czech syntax and morphosyntax and heritage language acquisition. She currently works in the IT industry, in the role of senior manager of Machine Learning Operations at the New York company Yext. vera.dvorak.ling@gmail.com

Lída Cope, Ph.D. is a professor of applied linguistics and chair in the Department of English at East Carolina University in Greenville, North Carolina. Her areas of expertise include diaspora language contact and language documentation, with a focus on the language, culture and identity in historically Czech Moravian communities in Texas. copel@ecu.edu

Výuka češtiny na zahraničních univerzitách

Hana Svobodová / Simona Koryčánková

Katedra českého jazyka a literatury a Katedra ruského jazyka a literatury Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně uspořádaly dne 22. listopadu 2023 kulatý stůl na téma *Výuka (nejen) češtiny mimo naše hranice aneb zkušenosti s výukou v zahraničí*. Setkání bylo otevřené vysokoškolským studentům, akademickým pracovníkům MU i učitelům z praxe a proběhlo za podpory vedení PdF MU a hnutí Otevřeno (Otevřená výzva 3: Rozvoj komunikačních kompetencí v jazykově heterogenních třídách). S aktivním příspěvkem vystoupili (osobně nebo online) níže uvedení odborníci z Česka i ze zahraničí, zaměřující se na výuku češtiny jako cílového jazyka. Během setkání ale zazněly i zkušenosti z výukové praxe jiných jazyků, a to jak z publika, tak od kolegů z jiných kateder (např. Miroslav Janík z Institutu výzkumu školního vzdělávání PdF MU promluvil o inspirativních přístupech z německých a rakouských škol k heterogenním třídám při výuce němčiny jako druhého jazyka).

Milan Hrdlička z Ústavu bohemistiky pro cizince a komunikace neslyšících FF UK v Praze obeznámil účastníky setkání s **Výukou češtiny v Soulu a v Bruselu**. Podle jeho názoru se v současné době těžiště zájmu o oborové studium češtiny přesouvá do Asie. Výuka češtiny již od 50. let minulého století probíhá v Číně (tam dnes vznikají další univerzitní bohemistiky), v KLDR, v Japonsku, v Indii, v Mongolsku a jinde (před několika lety kupř. vznikl lektorát na Tchaj-wanu), uvažuje se také o otevření pracoviště ve Vietnamu. V Jižní Koreji se čeština vyučuje od roku 1988. Soulská Hankuk University of Foreign Studies se se svými zhruba 140 posluchači čtyřletého bakalářského studia řadí mezi největší svého druhu. V rámci semestrálních pobytů, letní školy, praxe apod. mají studenti dobré možnosti navštívit i Českou republiku. Je potěšující, že nemálo absolventů tamní bohemistiky nalézá dobré uplatnění na trhu práce (např. korejské firmy působící v ČR).

O navazující magisterské studium přetrvává nižší zájem. Výuka má svá specifika, drtivá většina studentů si bohemistiku nevybírání, ale je jim nabízena jako „nouzové řešení“ poté, co neuspějí s dobrými výsledky u korejských maturit (korejština, matematika, angličtina + výběrové 2 předměty). Uchazeči jsou přijímáni na základě procentuálních požadavků univerzit. Studenti, kteří nedosáhli na tyto požadavky pro studium světových jazyků, chodí na méně populární jazyky, jako je například čeština. Lektoři se zaměřují na jazyková cvičení, zadávání doplňujících úkolů k upevnění látky ad. Gramatiku učí převážně korejští vyučující korejsky, zahraniční lektoři vyučují zpravidla anglicky. Hodnocení je opět procentuální. Nejlepší hodnocení navíc smí dostat pouze třetina studentů. Pokud na žáky zbude až hodnocení C, je to bráno za velký osobní neúspěch. Zájem Korejců o češtinu je probouzen i prostřednictvím českých center nebo soutěží univerzit (sportovní, hudební, taneční apod.). Sám Hrdlička působil v Soulu zhruba dva roky a za tu dobu pozoroval i navýšení příjezdů českých koreanistů, kteří s korejskými studenty bohemistiky vytvářeli skupinky (více viz Šebesta/Hrdlička 2020).

V Bruselu se čeština vyučuje na Svobodné bruselské univerzitě na Středisku českých studií. Výuka je realizována ve francouzském jazyce. Působení Hrdličky na bruselské Université libre de Bruxelles (Centre d'Etudes tchèques) spadá do let 1997–2000 a 2006–2007, tj. do období mimořádně velkého zájmu o češtinu v souvislosti se vstupem ČR do NATO (1999) a blížícím se vstupem do EU (2004). S narůstajícím zájmem o studium češtiny se začaly rozšiřovat také mimouniverzitní aktivity podporující zájem o českou kulturu a jazyk, například byla založena Česká škola bez hranic, jejíž první ročníky byly naplněny desítkami zájemců.

Příspěvek **Marcy Poučové** z Katedry francouzského jazyka a literatury PdF MU v Brně **Kdo to že? aneb Výuka češtiny na francouzských univerzitách na přelomu tisíciletí** byl zaměřen na studium češtiny ve Francii. To lze na univerzitní půdě v širší míře vystopovat od dvacátých let 20. století a bylo vždy těsně spjato s dobovým historickým kontextem. Zájem o studium českého jazyka, literatury a kultury byl zároveň vždy spojen s mimořádnými osobnostmi francouzské kultury, vědy i politiky. Zásadním počínem pro rozvoj studia slavistiky bylo založení Institutu slovanských studií (L'institut des études slaves) v roce 1919, instituce, která ve spolupráci s vládami nově vzniklého Československa a Jugoslávie vznikla díky zvláštní

péči historika Ernesta Denise. Spolupráce mezi Francií a Československou republikou vyústila v oblasti středního školství ve vytvoření české sekce lycea Carnot v Dijonu, lycea v Saint-Germain a konečně také v Nîmes. Ze studentů těchto sekcí vzešla řada pozdějších vynikajících romanistů (například Václav Černý), kteří následně podporovali rozvoj studia francouzského jazyka a literatury v českých zemích. Gymnaziální sekce v Dijonu a Nîmes byly po roce 1989 obnoveny a stále fungují. Vlastní studium češtiny na francouzských univerzitách nabralo na síle po invazi sovětských vojsk do Československa v roce 1968. Díky vlně solidarity francouzských studentů s národy za železnou oponou je viditelný zvýšený zájem o češtinu až do začátku 90. let. Spontánní vytvoření a fungování sekcí českého jazyka na řadě francouzských univerzit pomohlo mnoha českým intelektuálům a umělcům překonat počáteční ekonomické obtíže spojené s emigrací po roce 1968. Nejznámějším příkladem byl Milan Kundera, který působil na univerzitě v Rennes v letech 1975–1979. Ve francouzském univerzitním kontextu bylo možné na katedrách slovanských jazyků absolvovat filologické studium češtiny (tzv. LLCE – Langues, littératures et cultures étrangères). To pak bylo možné s postupujícím utilitárním pohledem na smysl vysokoškolského studia realizovat také v rámci studií ekonomie, managementu a aplikovaných jazyků (LEA – Langues étrangères appliquées). Po roce 1989 přetrvává zájem o studium češtiny zhruba do roku 2005. Poté jsou však postupně rušeny samostatné sekce češtiny, v návaznosti na celospolečenský trend jsou utlumovány studijní obory typu LLCE, částečně přetrvává alespoň výuka jazyků, a tedy i češtiny, v ekonomických oborech. S tím jde ruku v ruce fakt, že nejsou obnovována místa stálých zaměstnanců, jsou rušena lektorská místa a zanikají jednotlivé lektoráty. Ani francouzský ani český stát neprojevil v uplynulých třiceti pěti letech snahu tuto situaci zvrátit a na bohaté oboustranné kulturní vztahy z počátku 20. století navázat aktivní školskou a kulturní politikou. V současnosti MŠMT nabízí pět lektorátů, z toho dva na gymnáziích (Nîmes a Dijon). Na univerzitách jsou to lektoráty v Aix-Marseille Université, Université de Bourgogne, Université Paris-Sorbonne a INALCO (Institut national des langues et civilisations orientales) v Paříži. Univerzity v Bordeaux, Strasbourg, Lille, Rennes a Nancy, ale také např. Sciences Po v Paříži a další nabízejí češtinu jako volitelný předmět. Jaký bude osud češtiny poté, co na univerzitní půdě přestanou působit špičky současné francouzské bohemistiky, jakými jsou například

historik Antoine Marès, literární vědec Xavier Galmiche či kunsthistorička Markéta Theinhardová, si lze snadno domyslet.

Petra Stankovska z Ústavu slavistiky Univerzity v Lublani se věnovala **Výuce češtiny na Filozofické fakultě Univerzity v Lublani**. Ve svém příspěvku se zaměřila převážně na seznámení účastníků s univerzitou v Lublani, založenou v roce 1919, a lektorátem českého jazyka, který je realizován od roku 1922. V prvních letech působil v Lublani jako stálý lektor Čech Václav Burian, původně vyučující z Prahy. Později jeho post zastávali slovinští kolegové. Od roku 1969 se přidali lektori vyslaní z Československa, dnes ČR. Do roku 1938 byl ve Slovinsku zájem o češtinu úzce spojen s ideou slovanství (Sokol), vznikaly takzvané čítárny české literatury. V meziválečném období byla výuka češtiny ve Slovinsku velmi populární, stejně jako i organizované čtení nejnovějších českých literárních děl. Zájem o studium češtiny prudce poklesl po poválečné změně politické situace. Do akademického roku 2003/2004 zajišťoval lektorát výuku českého jazyka pro studenty Univerzity v Lublani i pro zájemce z řad veřejnosti. Struktura kurzů byla od založení lektorátu stabilní (1.–4. semestr především výuka jazyka, 3.–8. semestr výuka literatury a překládání uměleckých textů). Postupem času se situace dále měnila a v 90. letech 20. století bylo konečně možné usilovat o založení samostatného studijního oboru Český jazyk a literatura. Ten se realizuje od roku 2004/2005. Momentálně je možné studovat češtinu v bakalářském, magisterském i doktorském studiu. V současné době má obor téměř 100 absolventů a každým rokem se zapisuje 4–6 studentů do prvního ročníku bakalářského studia.

Nadežda Kopoloveca z Ústavu ruských a slovanských studií na Lotyšské univerzitě v Rize nastínila problematiku **Výuky češtiny na Lotyšské univerzitě v Rize**. Ve svém příspěvku uvádí, že se tam v současné době čeština vyučuje v rámci programu ruské filologie jako hlavní sekundární slovanský jazyk. Od roku 2021, po vytvoření nového konsolidovaného programu Filologie, si studenti (obvykle 8–15 osob) každý druhý rok v podzimním semestru mohou vybírat studium českého jazyka v trvání dvou let. Celkový počet kontaktních akademických hodin činí 192 (64 hodin v každém semestru, celkem tři semestry), což s ohledem na dodatečnou samostatnou přípravu a studijní pobyty v České republice dovoluje studentům dosáhnout po dvou letech úroveň B1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Studium v Rize probíhá v Centru bohemistiky a polonistiky, které je

jednotkou fakulty a aktivně spolupracuje s velvyslanectvím České republiky v Rize, se státními úřady Česka a Lotyšska, díky čemuž mají studenti možnost pravidelně navštěvovat české kulturní akce i v Lotyšsku. Posluchárna Centra bohemistiky a polonistiky je zásobená moderními učebnicemi a dalšími výukovými materiály a díky materiální podpoře velvyslanectví České republiky v Rize se knihovna pravidelně aktualizuje. Kromě praktického jazyka mají studenti také možnost se seznámit se základy překladu a kulturní historie. Uplatnění našlo několik bývalých studentů českého jazyka, kteří vykonávají administrativní a překladatelské práce v zastoupeních českých firem v Lotyšsku (např. v lotyšské pobočce české překladatelské agentury Skřivánek, v cestovních kancelářích) nebo velvyslanectví České republiky v Rize. Budoucnost výuky češtiny na univerzitě je bohužel nejistá, neboť univerzitu v Rize čeká restrukturalizace a nikdo aktuálně neví, které programy zaniknou a které zůstanou.

Kateřina Šichová, působící na Centru českých studií Bohemicum (Universität Regensburg), pohovořila na téma **Čeština jako zděděný jazyk (nejen) v Bavorsku**. Nejprve byly krátce představeny programy s výukou češtiny na řezenské univerzitě (slavistika, učitelství češtiny jako cizího jazyka, binacionální Česko-německá studia, doplňkové studijní programy Bohemicum a Kompetence pro česko-bavorský příhraniční region, kurzy češtiny pro právníky a kurzy češtiny jako zděděného jazyka). Na pozadí situace češtiny v Německu, resp. v Bavorsku (včetně tzv. *Českých škol (bez hranic)*) pak Šichová představila speciální kurzy češtiny, které jsou na Bohemicu vyučovány od roku 2006 a jsou koncipovány pro druhou generaci tzv. *heritage speakers*, tj. bilingvních mluvčích němčiny a češtiny. Na kurzy českého jazyka a reálií, zaměřené např. na procvičování pravopisu a vybraných gramatických a lexikálních jevů, na trénink psaní a mluvení a na zprostředkovávání znalostí o jazykovém systému češtiny (k profilu studentů viz Šichová 2024), navazují tzv. projektové kurzy. V nich studenti po dobu jednoho nebo dvou semestrů pracují na určitém úkolu, jako je například otitulkování českého filmu a jeho uvedení v kině (*Účastníci zájezdu, Kawasakiho růže, Masaryk aj.*) nebo překlad uceleného textu (prospekt o Černínském paláci, kniha M. Pilátové *Arnoštova cesta aj.*, srov. Šichová 2016). Závěrem Šichová zdůraznila důležitost oboru čeština jako zděděný jazyk v rámci *heritage linguistics* a zohlednění výsledků (socio)lingvistických výzkumů ve vznikající didaktice češtiny jako zděděného jazyka. Upozornila na aktuální výzkumné studie

k češtině v zahraničí (např. Cope/Dittmann 2020, Nekula 2021) a vyzvala také k vypracování metodicko-didaktických zásad a pomůcek pro výuku češtiny jako zděděného jazyka nejen u dětí, ale i u dospělých mluvčích.

Veronika Resslerová z Lektorátu českého jazyka a literatury na Univerzitě v Dillí proslovila příspěvek na téma **Výuka českého jazyka v heterogenních skupinách rodilých mluvčích hindštiny**. Český jazyk se na Univerzitě v Dillí vyučuje formou kurzů češtiny pro cizince, otevřených studentům univerzity i veřejnosti. Požadavkem k přijetí je absolvování 12. třídy (období české SŠ). Ve výuce lze tedy narazit na velmi rozmanité studenty co do náboženských vyznání, mateřských jazyků (někteří z nich jsou bilingvní) i předchozího vzdělání. Rozdíly (někteří například nemluví anglicky) se odvíjí od toho, na jaké (státní, soukromé) škole se studenti vzdělávali. Kurzy jsou realizovány v heterogenních skupinách, zájemci jsou ve věku 18–39 let. Mateřským jazykem studujících je hindština, kurdština a jiné indické jazyky. Resslerová také představila výsledky svého kvalitativního výzkumu zaměřeného na specifika a specifické metody výuky českého jazyka ve skupinách indických studentů, tj. rodilých mluvčích hindštiny nebo mluvčích hindštiny jako druhého jazyka. Věnovala se především osvojování českého jazyka rodilými mluvčími hindštiny, výuce v heterogenních kurzech s podílem studentů s nedostatečným předchozím vzděláním a výuce ve skupinách studentů z velmi odlišného kulturního okruhu. Zajímavosti každodenního života v Dillí shrnula v publikaci *Pollution Diaries* (2021), do které přispěli také studenti českého jazyka na Univerzitě v Dillí.

Podoby výuky češtiny jako cizího jazyka v různých kulturních a společenských kontextech jsou odlišné a bylo velmi zajímavé sledovat, v čem se liší a jak se mění v čase. Kulatý stůl přinesl nejen nové informace a podněty k výuce češtiny jako jazyka druhého/cizího/zděděného (k terminologii viz Nekula/Šichová 2017), ale především ukázal důležitost vzájemného sdílení zkušeností napříč univerzitami doma i ve světě a podpořil rozvoj stávajících i vznik nových kontaktů.

Literatura

Cope, Lída/Dittmann, Robert (2020): Language Loss: Czech in the Diaspora. —

In: *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online*. Leiden: Brill (online).

Hrdlička, Milan (2019): Čeština na soulské Hankuk University of Foreign Studies. —

In: *Nová Čeština doma a ve světě*, 9/2019, s. 33–39.

- Nekula, Marek/Šichová, Kateřina (2017): Variety češtiny a čeština jako cizí jazyk. — In: Nekula, Marek/Šichová, Kateřina (eds.): *Variety češtiny a čeština jako cizí jazyk*. Praha: Akropolis, s. 7–20.
- Nekula, Marek (ed.) (2021): *Naše řeč 5/2021 — monotematické číslo — Čeština ve světě/Czech in the World*. Praha: ÚJČ AV ČR.
- Poučová, Marcela. (2018) Spolupráce českých a francouzských vědeckých institucí v 1. pol. 20. stol. — In: *100 let české vědy (Noc vědců 2018)*: Brno: MUNI.
- Resslová, Veronika (ed.) (2021): *Pollution Diaries*. (samonákladem)
- Šebesta, Karel/Hrdlička, Milan (2020): *Čeština jako cizí jazyk na Dálném východě*. Praha: Univerzita Karlova.
- Šichová, Kateřina (2016): Untertitelung Tschechisch-Deutsch im Hochschulunterricht für Herkunftssprecher. — In: *TransKom: Zeitschrift für Translationswissenschaft und Fachkommunikation*, 2/2016, s. 227–253.
- Šichová, Kateřina (2024) „Ta gramatika a takí to psání mě tak nejde (jak tady v tém textu vidíte)“: Jazykové kompetence druhé generace mluvčích češtiny jako zděděného jazyka. — In: *Český jazyk a literatura*, 4/2023–24, s. 172–178.

Hana Svobodová působí na Katedře českého jazyka a literatury PdF MU. Ve vědecké práci se zaměřuje na vývoj spisovné češtiny, dialektologii a věnuje se problematice výuky českého jazyka pro cizince. Kontakt: svobodova.kcj@ped.muni.cz

Simona Koryčánková působí na Katedře ruského jazyka a literatury na PdF MU. Vědeckou práci zaměřuje na lexikologii, sémantiku, stylistiku a didaktiku výuky ruského jazyka pro cizince. Kontakt: korycankova@ped.muni.cz

RECENZE A ZPRÁVY O PUBLIKACÍCH

Homoláč, Jiří / Mareš, Petr / Hoffmannová, Jana /
Jílková, Lucie / Kopecký, Jakub / Mrázková, Kamila (2022):
Míšení žánrů, stylů a diskurzů v internetové komunikaci.
Praha: Academia (edice Lingvistika), 375 stran.
ISBN: 978-80-200-3319-2.

Internet a s ním spojené možnosti práce s informacemi i dorozumívání jsou nedílnou součástí našich životů již téměř po tři desetiletí. Viděno z dlouhodobějšího hlediska se však jedná o aspekty relativně nové, a ačkoli lze v této oblasti konstatovat stále rostoucí množství odborných studií, v české jazykovědě je dosud solidních, daty podložených analýz internetové komunikace nedostatek. Předkládaná rozsáhlá publikace k zaplnění této mezery jednoznačně přispívá.

Je to dáno jednak erudicí autorů, pracovníků Ústavu pro jazyk český AV ČR a Filozofické fakulty UK, jednak (pochopitelně arbitrárním a s dosavadními výzkumy a zájmy autorů souvisejícím) výběrem témat pro jednotlivé stati, v knize nazývané kapitoly: Po stěžejním a nejdelším, stostránkovém textu představujícím základní pojmy, konstitutivní rysy a prostředky internetové komunikace (kap. 2, společný text všech šesti autorů) následují analýzy filmových recenzí a komentářů (kap. 3, Petr Mareš), online sportovních přenosů (kap. 4, Jana Hoffmannová), twitterových profilů českých institucí (kap. 5, Kamila Mrázková/Jiří Homoláč), zdvořilostních norem na českém Twitteru (kap. 6, Kamila Mrázková) a vlogové tvorby vybraných českých youtuberů (kap. 7, Jakub Kopecký). Precizně zpracovaným kapitolám předchází krátký úvod (kap. 1, Petr Mareš), jenž nastiňuje zvolenou problematiku a představuje obsah publikace. Anglickojazyčné resumé a věcný a jmenný rejstřík pak publikaci uzavírají.

Sami autoři nazývají svou knihu, možná v duchu současných českých akademických zvyklostí, „kolektivní monografií“. Tato forma vysvětluje mimo jiné, proč je seznam pramenů a seznam literatury (ten by mohl být obsáhlejší) umístěn na konci knihy, i když by bylo praktičtější uvádět relevantní zdroje za jednotlivé texty. Ve formátu monografie by pak možná

působila lépe jednotná koncepce „kapitol“ (včetně formalit jako ne/užívání autorské ich-formy v jednotlivých studiích) a jejich srovnatelný rozsah, jakož i rozložení východisek a nově získaných poznatků do úvodu a (zde chybějícího) závěru, které by monografii zarámovaly.

Co do obsahu je publikace stejně informativní jako inspirativní. I v relativně mladé internetové komunikaci již dochází k ustalování určitých textových typů a jejich norem. Jednotlivé útvary vykazují charakteristické znaky, které zčásti souvisí s tím, zda útvar navazuje na textový typ starší (např. sportovní komentář/reportáž, filmová recenze), nebo zda jde o útvar nově vzniklý (vlog). Autorům se dobře daří vystihnout, popsat, analyzovat a na příkladech ilustrovat jak specifika jednotlivých typů textů, tak i obecnější znaky a tendence elektronické komunikace jako takové. V souvislosti s využitím technických možností internetové komunikace autoři uvažují nad podobami hypertextovosti nebo přemýšlí o interaktivitě v online modu, zdůrazněna je silnější multimodalita a souvýskyt, resp. konkurence formálnosti a neformálnosti, připravenosti a nepřipravenosti, spisovnosti a nespisovnosti. Stranou nezůstala ani důležitá otázka prolínání znaků psanosti a mluvenosti či vícejazyčnosti. Prostor této zprávy neumožňuje jednotlivé kapitoly blíže představit, natož kriticky zhodnotit. Ve vší stručnosti lze ale konstatovat, že se ve všech případech jedná o poctivě provedené a cenné studie, snažící se postihnout maximum aspektů, které zkoumaná data k jazyku a výstavbě internetových textů zahrnují.

Knihu rozhodně doporučuji k přečtení. Primárně asi zaujme čtenáře z okruhu lingvistů. Díky bohatým ukázkám aktuálního data (roky 2018–2021), včetně těch obrazových (screenshoty, emotikony apod.), čtivému stylu a – jak již bylo uvedeno výše – vhodnému výběru analyzovaných oblastí internetové komunikace, které se týkají širších mas, se ale nedá vyloučit, že některé její části ocení i poučení laici. Protože se dynamická internetová komunikace ve všech svých fasetách rychle vyvíjí a mění, poslouží předkládané studie, mj. díky transparentní práci s obsáhlým autentickým materiálem, dalším generacím jazykovědců jako dobrý podklad k navazujícím výzkumům. V neposlední řadě může publikace sloužit jako inspirace a kvalitní zdroj materiálu pro teoretickou i praktickou výuku českého jazyka – texty budou relevantní i pro studenty již proto, že jim je typ zkoumané komunikace blízký.

Zasina, Adrian Jan (2023):
Korpusová cvičebnice pro studenty češtiny jako cizího jazyka.
Praha: Karolinum, 138 stran.
ISBN: 978-80-246-5146-0,
ISBN E-book: 978-80-246-5464-5.

Recenzovaná učebnice představuje inovativní učební materiál, který nemá v českém výukovém prostředí konkurenční publikaci. I když je koncipována jako tradiční cvičebnice zaměřená na vybrané gramaticko-lexikální jevy, vyniká využitím jazykového zdroje a metodickou aplikací. Autor uplatňuje metodu známou jako Data Driven Learning (DDL), což znamená výuku řízenou samotnými jazykovými daty. Tato metoda odsouvá učitele z centrální role vševědoucího interpreta gramatických a lexikálních základů jazyka, přičemž odpovědnost za jeho prozkoumávání přenáší na studenty. Jejich úkolem je systematicky objevovat a formulovat gramaticko-lexikální pravidla pomocí korpusové konkordance. Namísto pasivní recepce pravidel studenti nejprve zkoumají selektovaný řečový materiál, identifikují jeho specifické rysy, klasifikují je a na základě generalizace sami formulují gramatická pravidla. Významným prvkem tohoto výukového procesu je neustálá interakce s autentickým řečovým materiálem, což umožňuje studentům aktivně i pasivně pracovat s analyzovaným jevem a efektivně si jej osvojit v syntaktickém kontextu.

Ve využití korpusových dat autor cvičebnice zvažuje jejich rozmanitost a následnou variabilitu řečového materiálu v závislosti na použitém korpusu. Cvičebnice obsahuje úkoly založené na nejnovějším korpusu češtiny SYN2020, dále na korpusu mluvené češtiny ORTOFON a tzv. paralelním korpusu *InterCorp*, který zahrnuje paralelní překlady literárních děl v různých jazycích, a rovněž na korpusu obsahujícím řečová data nerodilých mluvčích češtiny *CzeSL-SGT*. Cvičebnice tak pokrývá širokou škálu užití češtiny a umožňuje uživatelům přístup k jazyku v různých stylových oblastech a komunikačních situacích. Autor cíleně zohlednil různorodost dostupných korpusů, což obohacuje učební proces a umožňuje studentům získat pohled na jazyk v různých kontextech a varietách.

Dále autor promyšleným způsobem ukazuje studentům i učitelům češtiny, jak efektivně využívat vybrané korpusové aplikace pro výuku a studium jazyka. Cvičení jsou přitom založena na použití nástrojů, které jsou intuitivní a koncepčně podobné nástrojům Google. Jde o aplikace *SyD* a *Slovo v kostce*, které umožňují vytváření různorodých analýz vyhledávaných slov a frází bez potřeby hlubší znalosti korpusového vyhledávání. Tyto nástroje jsou tudíž vhodné i pro úplné začátečníky v práci s korpusem. Jejich grafické zpracování navíc přehledně a zábavně prezentuje řečová data, což zvyšuje jejich přístupnost a zároveň motivaci k využívání.

Pro samostatnější a náročnější vyhledávání je využívána korpusová aplikace *KonText*. Počítá se však s tím, že ovládnutí tohoto nástroje není běžnou a očekávanou dovedností studentů ani učitelů češtiny. V úvodu cvičebnice je proto jednoduše a systematicky specifikován postup při práci s tímto nástrojem. Jsou zde doporučeny příručky, které krok za krokem ukazují zájemcům, jak provádět jednotlivá vyhledávání a formulovat sofistikovanější korpusové dotazy. Zároveň celá úvodní lekce je věnována představení jednotlivých kroků, jak z korpusu získat požadovaná data. Tato podrobná úvodní instruktáž poskytuje uživatelům dostatečné informace k efektivnímu využívání cvičebnice, i když pracují s náročnějšími funkcemi korpusové aplikace *KonText*.

Většina cvičení v této cvičebnici odráží skutečnost, že vzhledem k různým technickým obtížím se v přímé výuce stále osvědčuje práce s fyzicky dostupným materiálem nebo s materiálem, který existuje ve formě off-line. Každé cvičení je proto označeno symbolem, který indikuje, zda je cvičení vhodné pro přímou práci s korpusem nebo zda jej lze využít jako off-line variantu.

Cvičení jsou strukturována do tří základních typů, které jsou identifikovány pomocí ikon. První typ představují přímá cvičení s korpusem, kde uživatel pracuje online s *Českým národním korpusem*. Tato forma cvičení je vhodná pro individuální i skupinovou výuku, ať už v přímém nebo distančním režimu. Pro tato cvičení je důležité, že cvičebnice obsahuje KLÍČ, který slouží jako průvodce při práci online s ČNK. Druhý typ cvičení nabízí paralelní alternativu k prvnímu typu a ukazuje postupy práce s korpusem nepřímým způsobem, tedy bez použití počítače. Tato cvičení jsou vhodná pro využití učitelem během výuky, zejména pokud si přeje více řídit a kontrolovat jazyková data, se kterými studenti pracují. Oba předchozí typy doplňují

nekorpusová cvičení, která mají za cíl záměrně upozornit na důležité rysy zkoumaných jevů, které by mohly uniknout pozornosti studenta.

Korpusová cvičebnice je navržena jako běžná jazyková cvičebnice, sloužící jako doplňkový materiál rozšiřující gramaticko-lexikální témata obsažená v libovolné učebnici. Autor sám ve svém úvodním slově konstatuje, že ji doporučuje pro úroveň B1 a vyšší, zejména z důvodu jednoduššího výkladu a práce s korpusem. Namísto snahy o kompletní pokrytí gramaticko-lexikálních jevů na úrovni B1 ve standardním referenčním popisu se autor soustřeďuje na jevy, které považuje za obtížné na základě svých zkušeností. Protože jednotlivé kapitoly nejsou navzájem na sobě závislé z hlediska náročnosti nebo postupnosti a propojení gramaticko-lexikálních jevů, uživatelé nemusí při používání cvičebnice následovat lineární postup.

Osobně jsem přesvědčena, že *Korpusová cvičebnice* bude přínosným učebním materiálem a že přispěje k vyšší motivaci a zájmu žáků při zvládnutí náročných jevů v češtině.

Svatava Škodová

Václav Havel's Meanings: His Key Words and Their Legacy

David S. Danaher (University of Wisconsin-Madison) and Kieran Williams (Drake University) have co-edited a collection of essays, *Václav Havel's Meanings: His Key Words and Their Legacy* (Karolinum Press, in partnership with University of Chicago Press). Each chapter focuses on a key word closely associated with Havel's thought—appeal (*výzva*), truth (*pravda*), home (*domov*), prison (*vězení*), theater (*divadlo*), hotspot (*ohnisko*), power (*moc*), responsibility (*odpovědnost*), indifference (*lhostejnost*), civil society (*občanská společnost*)—and uses it to explore what that word meant in his original Czech texts and in the context of his experiences as an artist, dissident and president, and what it tells us about the enduring meaning of Havel's work and life in our time. Contributors were recruited from a wide range of academic disciplines and from around the world, including the Czech Republic. In reference to the latter, the volume contains collaborative translations of key-word analyses by two Czech colleagues: by Jiří Suk on *vězení* and by Irena Vaňková on *domov*.

As the volume's co-editors, Danaher and Williams have both published monographs on Havel: Danaher's *Reading Václav Havel* was published by University of Toronto Press in 2015, and Williams's *Václav Havel* appeared in Reakcion Books' Critical Lives series in 2016.

Nová hesla v Akademickém slovníku současné češtiny

Hesla *Akademického slovníku současné češtiny* (ASSČ, slovníkcestiny.cz) jsou zveřejňována postupně. K heslům s náslovím a- až g- (2017–2023) přibylo v lednu 2024 přes dva a půl tisíce výrazů s náslovím h- a ch-, např. *habaďůra*, *he*, *Hujerovi*; *chodit*, *chrysler*, *chucpe*. V březnu 2024 pak následovaly dva tzv. balíčky hesel, jejichž zveřejněním mimo abecední pořadí reaguje redakce ASSČ na aktuální společenské dění. Vůbec prvními takto mimořádně zpracovanými hesly byly výrazy vztahující se ke covidové pandemii roku 2020 (srov. CzLN 2020/2021, s. 53–54). Letos autoři ASSČ připravili na sedmdesát položek z věcného okruhu válka v návaznosti na ruskou vojenskou agresi vůči Ukrajině; zveřejněna byla mj. hesla *oběť*, *tank* nebo *zbrojit*. Dalších cca sto publikovaných hesel patří do okruhu novější slovní zásoby: poskytují informace o ortografii, ortoepii, morfologii, významu nebo stylové platnosti jednoslovných i víceslovných neologismů jako *influencer*, *jerky*, *kunsthalle*, *matcha/mačča*, *whistleblower*; *nový normál* / *nová normalita* nebo *neživíš, tak nepřepínej*.

Opravidlo: korektor českých textů

Opravidlo je volně dostupný webový korektor česky psaných textů, který vznikl v rámci podpory TA ČR v programu ÉTA. Pod záštitou Ústavu českého jazyka FF Masarykovy univerzity na něm spolupracovali lingvisté a odborníci na počítačové zpracování přirozeného jazyka z ÚJČ AV ČR, ÚTKL FF UK a ze společností Seznam.cz a Wikimedia ČR.

Beta verze na adrese www.opravidlo.cz byla spuštěna v květnu 2022. Analýza vloženého textu probíhá v několika krocích, pro detekci chyb je klíčový soubor formálních pravidel (zhruba 7500) a vlastní morfologický slovník (obsahuje asi 3 miliony slovních tvarů). Korektor není založen na strojovém učení a prozatím nevyužívá umělé inteligence. Skládá se z několika modulů, které jsou zaměřeny na jednotlivé typy jazykových chyb. K těm hlavním patří oprava interpunkce, gramatické shody, negramatických větných konstrukcí, velkých písmen a typografie. Součástí je samozřejmě také korektor překlepů založený na rozsáhlém slovníku.

Vložený nebo napsaný text je nejprve rozdělen na tokeny, zjednodušeně řetězce znaků od mezery k mezeře. Dále následuje automatická morfologická a syntaktická analýza, poté detekce chyb jednotlivými pravidlovými moduly. Pokud je v textu zjištěna chyba, jsou možné tři způsoby opravy:

- a) část typografických chyb se opraví automaticky bez zásahu uživatele (mezi tyto chyby patří například chybné uvozovky, nahrazení spojovníků pomlčkami ad.),
- b) u většiny chyb nabídne Opravidlo návrh na opravu a uživatel jej schválí,
- c) v menší skupině chyb Opravidlo jen upozorní na chybu a nabídne proklík do Internetové jazykové příručky, kde uživatel najde výklad problematického jevu (tento způsob oprav se týká například chyb ve shodě přísudku s podmětem).

Během testování zpětná vazba ukázala, že uživatelé mají zájem také o doplňování chybějící diakritiky do českých textů. Nabízíme uživatelům doplnění diakritiky v samostatném nástroji CZAccent¹. Je možné se k němu dostat přes tlačítko Oprava diakritiky a poté už doplněný text vložit do Opravidla ke kontrole.

Na počátku celého projektu bylo zásadní určit, co je a co není chyba. Opírali jsme se kromě lingvistické erudice členů týmu o dva hlavní dokumenty: Pravidla českého pravopisu a normu ČSN 01 6910 pro úpravu písemnosti.

Co se týče opravovaných chyb, Opravidlo je momentálně jediný korektor českých textů, který pokrývá několik jazykových rovin od morfologie, syntaxe

až po stylistiku. Vzhledem k použitému pravidlovému systému však těžko detekuje ty chyby, u kterých hraje velkou roli význam. V takových případech zůstává text mnohdy bez opravy. Jako příklad uveďme: *Přijeli/y autobusy*. Složitě jsou i některé případy shody podmětu s přísudkem nebo shodných přívlastků. Co se týče pravopisných chyb, daří se odhalovat ty ve vyjmenovaných slovech nebo v psaní s- a z-, na druhé straně poměrně komplikovaná situace je v oblasti velkých písmen. Kompletní seznam opravovaných chyb v českém textu je k dispozici zde.

Zpětná vazba uživatelů ukázala, že čím byl uživatel poučenější a lingvisticky zdatnější, tím méně byl s opravami Opravidla spokojen. Naopak méně poučení uživatelé jsou nástrojem nadšeni a používají ho např. na kontrolu svých pracovních e-mailů. Přestože jsme Opravidlo vyvíjeli pro cílovou skupinu rodilých mluvčích, ukázalo se, že je to velmi užitečný nástroj i pro ty, kteří si češtinu osvojují jako cizí nebo druhý jazyk. Do budoucna bychom rádi korektor ještě vylepšili a zapojili do něj i opravy chyb s využitím umělé inteligence.

Poznámky

1/ Vlastníkem je Centrum zpracování přirozeného jazyka FI MU, nástroj je samostatně dostupný na https://nlp.fi.muni.cz/cz_accent/.

Dana Hlaváčková a Hana Žižková, obě Ústav českého jazyka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (ÚČJ FF MU)

III. Greifswald Bohemicum: Experiment: Literament. Moderne Lyrik in intermedialer und interkultureller Dimension

Summer school, 9. 9. 2024 – 14. 09. 2024

Directed by Zbyněk Fišer (Brno), Andreas Ohme (Greifswald) and Ivana Terš Čechová M. A. (Greifswald)

The Greifswald Bohemicum is a one-week international summer school organized by the University of Greifswald and the Alfried Krupp Wissenschaftskolleg Greifswald. This year's topic is Experiment and Literature in Poetry. Seminars and evening lectures by internationally renowned researchers in German and Czech will focus on modern poetry in an intermedial and intercultural dimension. In addition to exploring the theoretical foundations of visual and auditory poetry and text analysis, participants will have the opportunity to gain

experience in writing and performing experimental poetry and to network with other academics and writers in addition.

Seminars: Zbyněk Fišer (Brno), Anne Hultsch (Vienna), Pavel Novotný (Liberec)
Readings and lectures: Ondřej Buddeus (Prague), Jaromír Typlt (Prague / Nová Paka)

Walter Schamschula a Peter Demetz

V posledních měsících zemřeli dva významní bohemisté a germanoslavisté, Walter Schamschula (1929–2024) a Peter Demetz (1922–2024). Oba pocházeli z Prahy (i když z odlišného prostředí, které mělo zásadní vliv na osudy jejich rodin), a oba se stali důležitými osobnostmi zahraniční bohemistiky v USA.

Walter Schamschula se narodil a vyrostl v Praze, kde navštěvoval německé školy. V roce 1946 se s rodinou přestěhoval do švábského Gmündu, kde dokončil gymnázium. Doktorát získal ve slovanské filologii na univerzitě ve Frankfurtu nad Mohanem. Působil na univerzitách v Saarbrückenu a v Bambergu, a také na University of California, Berkeley v USA, v letech 1970–1971 a 1984–1994. K jeho dílu patří třídílné *Dějiny české literatury* (německy, 1989–2004). Byl rovněž důležitým překladatelem do němčiny, včetně *Umění překladu* Jiřího Levého, *Strany mírného pokroku v mezích zákonů* Jaroslava Haška, Máchova *Máje*, Otokara Březiny, Juliusze Słowackého a Adama Mickiewicze.

Peter Demetz se narodil v pražské česko-židovsko-německé rodině, jeho otec Hans Demetz působil jako dramaturg a divadelní ředitel. Demetzova matka zemřela v Terezíně, Peter Demetz přežil válku v Praze zaměstnán v knihkupectví. Po válce vystudoval na Karlově univerzitě s doktorskou prací o vlivu anglické literatury na Franze Kafku. V roce 1949 utekl se svou ženou do západního Německa, kde působil v rádiu Svobodná Evropa. Po odchodu do USA studoval na Yaleově univerzitě, kde se pak v roce 1962 stal profesorem germanistiky a srovnávacích literatur. Do Prahy, Brna a Vídně se často po roce 1990 vracel, přednášel při nejrůznějších příležitostech a vydával české verze svých knih. K jeho trvalým zájmům patřil R. R. Rilke, B. Bolzano, ale také historie Prahy a film. Kromě odborných prací publikoval řadu vzpomínek, včetně *Praha ohrožená* (2008), kde originálním způsobem propojil dějiny Protektorátu s osobními vzpomínkami.

MEMBER NEWS

Wayles Brown

Will publish, with Danko Šipka, *The Cambridge Handbook of Slavic Linguistics* (expected May 2024), 840 pp, hardback 978-1-108-83267-0. The Czech language is well represented.

Geoffrey Chew

Published (as editor and translator) *Beyond the World of Men: Women's Fiction at the Czech Fin de Siècle*, Modern Czech Classics, Prague: Karolinum Press (May 2024). 351 pp, 978-80-246-5617-5.

Michaela Lišková and Martin Šemelík

Published (as editors and co-authors) *Slova a jejich příběhy #neologismus #archaismus*. Praha: Academia, 2024.

Kateřina Šichová

Published an article on the language skills of heritage speakers of Czech: "Ta gramatika a taki to psání mě tak nejde (jak tady v tém textu vidíte)": Jazykové kompetence druhé generace mluvčích češtiny jako zděděného jazyka. In: *Český jazyka a literatura 2023/24*, no. 4: 172–177.

Veronika Tuckerová

Was a keynote speaker and a discussion participant in *Transatlantic Kafka*, a four-day event on June 17–20th, organized by the Jewish Museum in Prague to mark the centenary of Franz Kafka's death.

Adrian Jan Zasina

Published *Korpusová cvičebnice pro studenty češtiny jako cizího jazyka*. Karolinum Press, 2023.

